1.1. Oruç ile İlgili Kavramlar



Oruç, tan yerinin ağarmasından
Güneşin batmasına kadar devam eder.

Fecr-i kâzip : Birinci fecir. Sabaha karşı doğuda tan yerinde ufuktan göğe doğru dikey olarak yükselen, piramit şeklinde, akçıl ve donuk bir beyazlıktır.

Fecr-i sâdık: İkinci fecir. Sabaha karşı doğu ufkunda tan yeri boyunca genişleyerek yayılan bir aydınlıktır. Orucun başlama ve sabah namazının giriş vaktidir.

Fidye: Yaşlılık ve iyileşme ümidi olmayan bir hastalık sebebiyle oruç tutacak gücü olmayanların her günün orucuna karşılık verdikleri bedeldir.

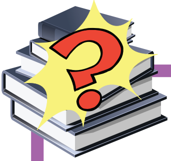
12 Tirmizî, Savm, 82; İbn Mâce, Sıyâm, 45.

Fitre: Fıtır da denilmektedir. Sözlükte; "orucu açmak", fıtra da "yaratılış" anlamına gelir. Dinî bir terim olarak fıtır, Ramazan Bayramı'na kavuşan ve temel ihtiyaçlarının dışında belli bir miktar mala sahip olan Müslümanların kendileri ve velayetleri altındaki kişiler için yerine getirmekle yükümlü oldukları mali bir ibadettir. Buna aynı zamanda zekâtu'l-fıtr veya fıtır sadakası da denir. Hanefiler fıtır sadakasının vacip, Şâfiîler ise farz olduğunu söylemişlerdir. Fitre bir yoksulun bir günlük karnını duyuracağı miktarda para veya yiyecektir. Hicret'in ikinci senesinde, zekât farz olmadan önce vacib olmuştur. Hür, Müslüman ve asıl ihtiyacından fazla nisap miktarı bir mala sahip olan kişilerin fıtır sadakası vermesi gerekir. Akıl ve büluğ şart değildir. Akıl hastalarının ve delilerin velileri onların mallarından fıtır sadakası verirler. Ramazanda oruç tutmamış olanlar da fıtır sadakası verirler. Sadaka-i fıtrın edasının vakti, bayram sabahıdır. Sadaka-ı fıtır bayram sabahından önce ve sonra her ne zaman verilse sahihtir ve eda olur. Sadaka-i fıtır, buğday, arpa, kuru hurma, kuru üzümden verilir. Bu dört maddenin herhangi birine göre verilebileceği gibi kıymet olarak da verilebilir. Fakirin menfaatine uygun olanı vermek daha faziletlidir. Sadaka-i fıtrın rüknü, onu ehline vermektir. Zekât kimlere verilirse sadaka-i fıtır da onlara verilir. Sadaka-ı fıtır yalnız bir fakire verilmeli, onu birkaç fakire vermek için parçalamamalıdır. Sadaka-i fıtır verirken niyet etmek gerekir. Ancak fakire sadaka-i fıtr olduğunu söylemeye gerek yoktur. Sadaka-i fıtr öncelikle mükellefin bulunduğu yerdeki fakirlere verilmelidir. Yakınında biri varken başka yerlere göndermek mekruhtur. Gönderilecek olan kişiler akraba veya daha muhtaç kişilerse mekruh olmaz. Herkesin alt sınıra göre değil de mali durumuna göre fitre vermesi daha uygundur.

İftar: Oruç tutanların oruçlarını açtığı vakittir. Bu vakit ile beraber akşam namazı vakti girmiş olur. İftar vaktinde oruç tutan kimselerin oruçlarını açmak için yedikleri yemeğe de iftar yemeği denir. Ayetteki; **"Orucu geceye kadar tamamlayınız."**[13] ifadesi, iftarın Güneş battıktan sonra yapılmasını ifade eder. Resulullah (s.a.v) iftar zamanının sevincinden söz ederken şöyle buyurmuştur: *"Müminin kendisiyle neşelendiği iki sevinci vardır. Birisi iftar vaktindeki oruç bozma sevinci, diğeri Rabb'ine kavuştuğu zamanki (orucunun mükâfatı ile)sevincidir."*[14]



"Herhangi biriniz iftar etmek istediği zaman orucunu hurma ile açsın..." (Ebû Dâvûd, Savm, 21.)



ARAŞTIRALIM BULALIM

İhtilâf-ı metâli' konusu ile ilgili güncel tartışmaları araştırınız.

İhtilâf-ı metâli': Yeni ayın (hilal) doğuşunun, dünyanın farklı yerlerinde farklı zamanlarda olmasına denir. Kabul edilen görüşe göre dünyanın herhangi bir bölgesinde görülen hilal ile bütün Müslümanların oruca başlaması ve bayramlarını yapması gerekir.

11 Bakara suresi, 187. ayet.
12 Buhari, Savm, 9.

İmsak: Sözlükte tutmak anlamına gelen imsak, oruç için yeme ve içme zamanının sona erdiği ve orucun başladığı andır. Tan yerinin ağarmaya başladığı bu andan itibaren sabah namazı vakti girmiş olur. Tan yerinin ağarması fecr-i sadık denilen doğu ufkunda yatay beyazlığın görülmesi anıdır. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur: **"Fecirde beyaz iplik siyah iplikten ayırdedilinceye kadar yeyin, için. Sonra orucunuzu geceye kadar sürdürün."**[15] Beyaz ve siyah ipliğin görünmesinden maksat, gündüzün aydınlığı ile gecenin karanlığının birbirinden ayrılmasıdır. Günümüzde şehirde ışıkların çoğalmasından dolayı bu anı gözlemek yerine takvimlerde belirlenen imsak saatine göre hareket etmek daha doğrudur. Oruca başlama vakti olan imsak, aynı zamanda sabah namazının kılınma vaktinin başlangıcını ifade eder. Yani oruca başlarken sabah namazının vakti de girmiş olur.

İtikâf: A-k-f fiilinden türetilmiş olup, sözlükte bir yerde beklemek, durmak ve kendini orada hapsetmek, bir şey üzerinde devam etmek gibi anlamlara gelir. Terim olarak; "Bir mescitte Allah'ın rızasını kazanma niyetiyle bir süre kalmak" anlamında kullanılır. İtikâf Ramazan ayına özel bir ibadettir. Hz. Peygamber her ramazan ayının son on günü, mescitte itikâfa çekilirdi.Bundan dolayı itikâf yapmak, İslam'a göre sünnettir.

Mukâbele: Sözlükte karşılaştırma, yüzleştirme, karşılık verme anlamına gelen mukabele, karşılıklı Kur'an-ı Kerim okumaktır. Peygamber Efendimiz her yıl ramazan ayında Cebrail (as) ile birlikte mukâbele yapardı.[16]

Mukim: Yerinde duran, yerleşik olan, yolcu olmayan, ikamet eden kimse anlamlarına gelmektedir. Vatanında ya da vatanı hükmünde olan bir yerde on beş günden fazla kalmaya niyet eden kişidir.

Oruç kefareti: Ramazan orucunun kasten bozulması sebebiyle peş peşe tutulması gereken altmış günlük ceza orucuna denir.

Ramazan ayı dışındaki orucun bozulması kefaret sebebi değildir.

Pir-i fani: Yaşlılık sebebiyle oruç tutamayacak hâle gelmiş kişilere denir.

Ramazan: Ay takvimi olarak bilinen kamerî aylardan biridir. Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başladığı ve bu sebeple Allah'ın rahmet ve mağfiretinin bol olduğu bu ayda oruç farz kılınmıştır. "**(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır."**[17]

Rü'yet-i hilal: Yeni doğan ayın (hilalin) görülmesine denir. Kamerî ayların belirlenmesinde ayın evreleri esas alındığından hilal görülmeye başlandığı andan itibaren yeni bir kamerî ay başlamış olur. Ramazan ayı özelinde ifade edilecek olursa, hilalin görülmesiyle Ramazan ayı başlar, hilalin tekrar görülmesiyle de sona erer. *Hz. Peygamber (s.a.v) bu konuda şöyle buyurmuştur: "Ramazan ayının hilalini görünce oruç tutunuz (Şevval ayının) hilalini görünce iftar ediniz, oruç tutmayı bırakınız. Şayet gök yüzü kapalıysa Şaban ayının günlerini otuza tamamlayınız."*[18]

15 Bakara suresi, 187. ayet.
16 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, I; Savm,7.
17 Bakara suresi, 185. ayet.
18 Buhârî, Savm, 5,11.

Sahur: Oruç tutmak amacıyla yemek yenilen vaktin adıdır. Bu vakitte yenilen yemeğe de sahur yemeği denir. Orucun geçerliliği ile doğrudan ilgili olmamakla birlikte, Peygamberimizin tavsiyeleri doğrultusunda, oruç tutmayı biraz daha kolaylaştırmak üzere yapılan bir sünnettir. Peygamberimiz bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *“Sahura kalkın, çünkü sahur yemeğinde bereket vardır.”*[19]

TARTIŞALIM

Gelişen ulaşım araçlarının seferîlik ile ilgili hükümlere etkisini tartışınız.

Savm-i visal: İki veya daha fazla günü, arada iftar etmeksizin birbirine ekleyerek oruç tutmaya denir. Bu şekilde oruç tutmak mekruhtur.

Seferîlik: Yolculuk ve sefer mesafesine yolculuk yapma anlamına gelir. Sefer mesafesi orta yürüyüşle üç günlük bir mesafedir. Bu mesafe yaklaşık 90 km. olarak belirlenmiştir. Yolculuk hâli genel olarak güçlük ve sıkıntılardan uzak değildir. Bu yüzden İslam dinî yolcular hakkında bazı kolaylıklar getirmiştir. Bazı yolculukların rahat, meşakkatsiz ve çok kısa sürede yapılabilmesi, sonucu değiştirmez. Çünkü hüküm ferde göre değil, cinse göre meydana geleceğinden, bütün yolculuk hâllerini kapsamına alır. Ramazanda yolculukta bulunan için orucu sonraya bırakmak mübahtır. Seferîlik süresi Hanefilerde en fazla onbeş gün, Şâfiîlerde ise dört gündür.

Teravih: Sözlükte oturmak, istirahat etmek manasına gelen ve Arapça, “Terviha” nın çoğulu olan teravih, ramazan ayına mahsus, yatsı namazının ardından topluca ya da tek olarak kılınan ve hükmü (sünnet-i müekkede) olan namazdır. Teravih, orucun sünneti değil, vaktin sünnetidir. Bir mazereti dolayısıyla oruç tutamayanlar da teravih namazı kılabilirler. Teravih namazının yirmi rekât olarak ve cemaatle kılınması, Hz. Ömer dönemindeki icmaya dayanır. Bu dönemden sonra, başta mezhep imamları olmak üzere Müslümanlar teravih namazını yirmi rekât olarak benimsemişlerdir.



Teravih, Ramazan ayında kılınan sünnet bir namazdır.

Yevm-i şek (şek günü): Havanın bulutlu olması gibi sebepler yüzünden şaban ayının yirmi dokuzundan sonraki günün, şaban ayına mı, yoksa ramazan ayına mı ait olduğu konusunda şüphe meydana gelirse, bugüne “şek günü” denilir. Bugünün ramazan ayına ait olup olmadığında kuşku bulunduğu anlamına gelir. Şek gününde oruç tutmak mekruhtur.

19 Buhârî, Savm 20; Müslim, Sıyâm, 45.